

**NYITO DZA U VHEA
VHAREMA SA VHANE
VHA MABINDU**

NDIVHO YA MULAYO WA B-BBEE NDI IFHIO?

Ndivho ya Mulayo wa Tshandukiso na Tshandavhudzo kha u Maandafhadza Vharema kha zwa Ikonomi wa vhu 53 wa 2003 sa zwe wa khwinisiswa zwone nga Mulayo wa Tshandukiso na Tshandavhudzo ya u Maandafhadza Vharema kha zwa Ikonomi wa vhu 46 wa 2013 (“Mulayo wa B- BBEE”) ndi u konisa tshumiso ya Tshandukiso na Tshandavhudzo ya u Maandafhadza Vharema kha zwa Ikonomi.

Tshandukiso na Tshandavhudzo ya u Maandafhadza vharema kha zwa ikonomi zwi amba khonadzeo ya u maandafhadza vharema vhothe kha zwa ikonomi [hu tshi katelwa nga maanda vhafumakadzi, vhashumi, vhaswa, vhatu vha re na vuholefhali vhane vha dzula mahayani, nga kha maitete o tanganelanaho ane a si katele fhedzi —

- (a) Engedzedza tshivhalo tsha vharema vhane vha langa na u vha vhaṅe vha mabindu na ndaka dza vhubveledzi;
- (b) U konisa vhuṅe na ndangulo ya mabindu na na ndaka dza vhubveledzi nga zwitshavha, vhashumi, mabindu o tanganelanwaho;
- (c) Tshomedzo dza vhashumi na mveledziso ya zwikili kana vhukoni;
- (d) U swikelela vhuimeleli vhu linganaho kha khethekanyo dza mishumo na vhuimo kha vhashumi;
- (e) U renga thundu na tshumelo kha mabindu ane vhaṅe vhaṅe kana vhalanguli vhaṅe ha vha vharema; na
- (f) Vhubindudzi kha mabindu ane a vha a vharema kana ane a langiwa nga vharema.

TSHALUTSHEDZO DZA U VHEWA HA VHAREMA SA VHAṅE VHA BINDU NA NYITO DZA U VHEA VHAREMA SA VHAṅE VHA BINDU U YA NGA MULAYO WA B-BBEE

“U vhea vharema sa vhaṅe vha bindu” zwi amba u tinya hu na ndivho kana u lingedza u tinya Mulayo wa B-BBEE na Khoudu dza Kushumele kwavhudi dze dza thoma u shuma nga la 1 Shundunthule 2015 (Dzikhoudu). U vhea vharema sa vhaṅe vha bindu zwi amba u ditika nga datha kana ita u nga hu na thevhedzelo ya Mulayo wa B-BBEE zwo ditika nga vhuṅanzi ha mazwifhi, ho netshedzwaho nga Tshigwada tshine tsha ita u nga tshi khou tevhedzela kana nga muthu zwawe muṅwe na muṅwe kana muthu wa mulayo.

“Nyito dza u vhea vharema sa vhaṅe vha bindu” dzi katela zwi tevhelaho:

U ḡidzumba/u ḡiita zwine vha si vhe zwone: Izwi zwi katela nyimele dzine khadzo vharema vha tholiwa kha bindu hu tshi itelwa u thivhela tsatsaladzo nahone vha nga:

- Tholiwa kha bindu, fhedzi vha si tuṭuwedzwe na/kana vha thivhelwa u dzhenelela nga maanḡa kha mishumo ya ndeme kana mihulwane ya bindu na mishumo ya bindu ine ya ḡisa mbuelo.
- Tholiwa kha bindu, fhedzi vha si tuṭuwedzwe kana vha thivhelwa u dzhenelela nga maanḡa kha masia o sumbedzwaho na/vhuimo ha u dzhenelela.
- Tholiwa kha bindu vha na thendelo ya u thusa bindu u tinya Mulayo wa B-BBEE na u tinya hu si na ndivho ya u dzhenelela kha mishumo mihulwane na mishumo ine ya ḡisa mbuelo.

U pambuwisa Mbuelo:

- Mbuelo dza ikonomi dzo ṭanganedzwaho nga bindu zwi tshi khou itiswa nga tshiimo tsha B-BBEE dzine dza kolodiwa vhafaramikovhe vha vharema, a dzi yi kha vhafaramikovhe vha vharema u ya nga nḡila ye zwa sumbedziswa zwone kha maṅwalo a mulayo o teaho.

Mazhendedzi ane a pfuka mulayo: Izwi zwi amba tsho ya vhushaka ha mulayo hune thendelano ya vha na:

- Murema u itela u swikelela vhuimo ha B-BBEE vhune ha tevhedzela Khoudu dza Kushumele Kwavhuḡi hu si na mbuelo dzine dza ḡo lavhelelwa u bva kha tshiimo tsha netshedzwa dzi tshi ya kha murema.
- Maṅwe mabindu, u itela u swikelela tshiimo tsha B-BBEE kha dziṅwe nyimele dzo ṭalutshedzwaho

ZWISUMBI ZWA U VHEWA HA VHAREMA SA VHAṅE VHA BINDU

Zwi tevhelaho ndi mutevhe u songo fhelelaho wa zwisumbi zwa u vhewa ha vharema sa vhaṅe vha bindu zwi nga thusa kha u wana nyito dza u vhewa ha vharema sa vhaṅe vha bindu:

- Vharema vhe vha sumbedzwa sa vhafaramikovhe nga bindu vha vha vha kha Vhulanguli ha nṅha na ha vhukati vha vha vha sa zwi ḡivhi kana vha si na vhuṭanzi ha uri mushumo wavho ndi ufho kha bindu;
- Vharema vhe bindu ḡa sumbedza uri ndi vhafaramikovhe vhaḡo, kha Vhulanguli ha nṅha na ha vhukati vha na vhuḡifhinduleli ho fhambanaho nga maanḡa na ha thanga dzavho dzine

dza si vhe vharema;

- Vharema vhane vha shuma sa vhalanguli vha n̄tha kana vha vhukati vha holelwa muholo wa fhasi nga maan̄ḁa u fhirisa tshilinganyo tsha maraga, hu uri thanga dzavho dzine dza si vhe vharema dzi tshi hola miholo ya vhwahwa kana yo randelwaho nga tshilinganyo tsha maraga kana u fhira;
- A hu na tshisumbi tsha ndeme kana tshihulwane tsha u dzhenelela nga mafufufu ha vharema vho tholiwaho sa vhalanguli vha n̄tha kha vhuimo ha u dzhia tsheo ya maitete;
- Bindu ʘi i ita fhedzi mishumo miṭuku kana i si ya ndeme nahone a ʘi iti mishumo ya ndeme ine ya vha yo lavhelelwa kha maṁwe mabindu ane a fana naʘo;
- Bindu ʘi ɔitika nga tshigwada tsha vhuraru malugana na u ita mishumo minzhi ya ndeme ine ya anzela u itwa nga bindu ʘine ʘa fana naʘo; nahone ʘi ɔitika nga tshigwada tsha vhuraru malugana na mishumo u itela u fusha ṭhōḁea dza thendelano dzi no nga sa mishumo ya thekhinikhaʘa kana mishumo ine ya ṭōḁa thendelo kana ṭhanziela ya vhukoni; na
- Bindu ʘi renga thundu kana tshumelo nga mutengo une wa vha n̄thesa u fhirisa wo randelwaho kana wo tiwaho nga maraga kha muthu ane ʘa vha na vhushaka nae kana mufaramukovhe.

NDATISO NA NYILEDZO

Muthu zwawe kana muthu wa mulayo o fariwaho malugana na nyito dza u vhwaha ha vharema sa vhaṁe vha bindu u ya nga Mulayo wa B-BBEE a nga fainiwa 10% ya mbuelo yawe ya ṁwaha kana u valelwa dzhele lwa miṁwaha ine ya swika fumi (10) Tshiṁwe hafhu, muthu zwawe muṁwe na muṁwe kana muthu wa mulayo o fariwaho kana o valelwaho dzhele nga mulandu wa vhukhaxhi u ya nga Mulayo wa B-BBEE lwa miṁwaha ya 10 u bva nga datumu ye a fariwa kana u valelwa dzhele ngayo a nga kha ɔi si ite zwa mabindu na muraḁo wa muvhuso kana tshiimiswa tsha muvhuso nahone u ɔo ṁwaliswa kha redzhisiṭara ya vhaḁhuri vha dzithenda kha Vhufaragwama ha Lushaka.

Mabindu a ṭuṭuwedzwa u tevhedzela Mulayo wa B-BBEE na u sa ɔidzhenisa kha nyito dzine dza ɔo ita uri hu vhe na u nyadziwa kana u dzhielwa fhasi ha mulayo kana u shumisa vharema u thivhela u sasaladzwa vhudzuloni ha u vha vhasheli vha mulenzhe vha ndeme malugana na nyaluwo ya ikonomi.

Zwidombedzwa zwa vhukwamani:

Hune vha vha vha tshi khou vhilaela uri hu na khonadzeo ya u vhewa ha murema sa muṅe wa bindu nga bindu ḽavho na / kana u dzhenelela huṅwe kana u dzhenelela ho livhaho, vha ri kwame kha:

Aḽirese ya fhethu:

B-BBEE Commission

the dtic Campus

77 Meintjies Street

Block E, 2nd Floor

Sunnyside, Pretoria

0002

Aḽirese ya Poswo:

Private Bag X31 Pretoria

0001

Luṅingo: (+27) 12 394 1535

Emeḽi: MRamare@beecommission.gov.za

Senthara ya Vhukwamani ya dzikhaṽama dza **dti**: 0861

843 384

Webusaithi: www.bbbeeecommission.co.za

